

Paweł Tobiczak

Uniwersytet Preszowski w Preszowie

Anna Grzybek

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

**IDEAŁ DUCHOWNEGO – CYRYL I METODY.
ANALIZA ETYCZNA**

**THE IDEAL OF THE CLERGYMAN –
CYRIL AND METHOD. ETHICAL ANALYSIS**

ABSTRAKT

Celem niniejszej refleksji jest wskazanie na znacznie świętych Cyryla i Metodego w chrystianizacji Europy Środkowowschodniej i ukazanie przez to ideału duchownego. Podstawą refleksji będzie analiza etyczna.

ABSTRACT

The aim of this reflection is to point to the much-sainted Cyril and Methodius in the Christianization of Central-Eastern Europe and to show the ideal of the clergy. The basis for reflection will be ethical analysis.

Słowa kluczowe: Cyryl, Metody, duchowny, ideał, Słowianie

Keywords: Cyril, Methods, priest, ideal, Slavs

WSTĘP

Celem niniejszej refleksji jest wskazanie na znaczenie świętych Cyryla i Metodego w chrystianizacji Europy Środkowowschodniej i ukazanie przez to ideału duchownego. Podstawą refleksji będzie analiza etyczna. W pierwszym punkcie zostanie przedstawione zagadnienie chrystianizacji Europy Środkowowschodniej, w drugim zaś odwołanie do jej znaczenia w oparciu o myśl Jana Pawła II o „dwóch płucach Europy”. Ostatni będzie poświęcony ideału duchownego w analizie etycznej.

CHRYSTIANIZACJA EUROPY ŚRODKOWOSCHODNIEJ I ROLA W NIEJ ŚWIĘTYCH CYRYLA I METODEGO

Działalność misyjna wśród Słowian z terenów Moraw, Czech i Krocacji była realizowana z Ratyzbony, Passawy, Salzburga oraz Akwilei począwszy od lat trzydziestych IX wieku. Książę Morawski Prybina przyjął chrzest w 835 roku i zbudował świątynię w Nitrze. Przed Mojmiem, który jednoczył plemiona morawskie znalazł schronienie u Franków, później jednak został stracony. Natomiast za panowania Rościsława (846-870) zwiększyły się wpływy Franków i działalność misjonarzy bawarskich. Ludwik Niemiecki pojmał Rościsława, oślepił i zamknął w klasztorze. Jednak jego następca Świętopełk (870–894) odrzucił zależność frankońską, opanował Czech i stworzył państwo wielkomorawskie¹.

O misjonarzy z Bizancjum, w celu uwolnienia się od niemieckich państwa wschodnio-frankońskiego zwrócił się Rościsław. Misji podjęli się dwaj bracia Cyryl (Konstantyn) i Metody z Salonik. W celach religijnych, ewangelizacyjnych stworzyli pierwszy pisany słowiański alfabet

¹ Banaszak M., *Historia Kościoła Katolickiego*, t. 2: *Średniowiecze*, Wyd. Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1989, s. 44.

– gładolicę i na ten język były tłumaczone pisma religijne: Pismo święte i teksty liturgiczne. W Nitrze stworzyli pierwszą na ziemiach słowackich Akademię. Tam kontynuowano prace nad kodyfikacją języka. Za zgodą Rzymu, papieża język prasłowiański stał się językiem liturgicznym².

Pewne perturbacje polityczne i walka o wpływy zahamowały rozwój misji Cyryla i Metodego, niemniej jednak Papież Hadrian II wolny od uprzedzeń wydał zalecenie odprawiania liturgii w czterech bazylikach Rzymu oraz przechowywanie ksiąg słowiańskich w bazylice Matki Bożej Większej. Udzielił święceń kapłańskich Metodemu, a Cyryl wstąpił do klasztoru w Rzymie. Metody z uczniami, którzy też zostali wyświęceni na kapłanów wrócił na Morawy. Metody został też biskupem, został metropolitą w Sirmium a także legatem papieskim dla ewangelizacji Słowian. Ciągłe spory z duchownymi niemieckimi. Sufraganię metropolii Metodego – Nitry, papież powierzył Wichingowi, przywódcy misjonarzy bawarskich³.

Warto zwrócić uwagę, że Metody doprowadził do chrztu czeskiego księcia Borzywoja, a także księcia Wiślan. Śmierć Metodego przerwała rozwój dzieła. Uczniowie Metodego przenieśli się do Bułgarii, wprowadzając zmiany do gładolicy stworzyli alfabet zwany cyrylicą. Został on potem używany przez Bułgarów, Serbów i Rusinów. Po wiekach tradycja uczyniła Cyryla i Metodego patronami europejskiego Wschodu⁴.

DWA PŁUCA EUROPY A WOLNOŚĆ RELIGIJNA

Jan Paweł II do misji ewangelizacyjnej Europy dwie tradycje chrześcijańskie zachodnią i wschodnią nazwał „dwoma płucami“ Europy.

² *Słowacja. Karpackie serce Europy*, red.: Nacher A., Styczyński M., Cisowski B., Klimek P. Wydawnictwo Bezdroża. Kraków 2004, s. 41–43.

³ Banaszak M., *Historia Kościoła Katolickiego*, dz. cyt., s. 45–46.

⁴ Por. tamże, s. 46; *Historia Europy*, red. A. Mączak. Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich. Wrocław–Warszawa–Kraków 1997, s. 92–93; Pilikowski J., *Historia Polski. Słownik szkolny*, Wydawnictwo Zielona Sowa. Kraków 2007, s. 144–145.

Rolę jaką odegrał na zachodzie Europy święty Benedykt, przypisał skalę podobieństwa świętym Cyrylowi i Metodemu. Podkreślił, że Kościół zwrócił uwagę „na wielki proces inkulturacji, jaki dokonał się w ciągu wieków, i równocześnie przypomniał, że on sam na kontynencie europejskim winien oddychać <<dwom płucami>>. Jest to oczywiście przenośnia wiele mówiąc. Tak jak zdrowy organizm potrzebuje dwóch Łuc, ażeby prawidłowo oddychać, tak też i Kościół, jako organizm duchowy potrzebuje tych dwóch tradycji, ażeby mógł coraz pełniej czerpać z bogactwa Objawienia”⁵.

Tą ideę potwierdza „Dekret o katolickich Kościołach Wschodnich”. Punkcie trzecim został potwierdzona równość co do godności i znaczenia tradycji: „Kościoły partykularne, zarówno Wschodu, jak i Zachodu, chociaż częściowo różnią się między sobą tak zwanymi obrządkami, to znaczy liturgią, dyscypliną kościelną i dziedzictwem duchowym, w równej jednak mierze powierzają się duszpasterskiemu przewodnictwu Biskupa Rzymu, który jest z woli Bożej następcą św. Piotra w sprawowaniu zwierzchnictwa w całym Kościele. Posiadają one jednakową godność, tak że żaden z nich nie przewyższa pozostałych z racji obrządku, korzystają z tych samych praw i podlegają tym samym zobowiązaniom, również gdy chodzi o ogłoszenie Ewangelii całemu światu (por. Mt 16, 15) pod kierunkiem Biskupa Rzymu”⁶. Oczywiście poległość Rzymowi nie dotyczy tradycji Kościołów Prawosławnych a dokument nie podaje listy do jakich Kościołów się odnosi⁷, to jednak myśl papieska w odniesieniu do Cyryla i Metodego była szersza. Należy zwrócić, że nie było

⁵ Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przełomie tysiącleci*, Wydawnictwo Znak. Kraków 2005, s. 97.

⁶ *Dekret o katolickich Kościołach Wschodnich*. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie. Wydawnictwo PALLOTINUM. Poznań 2002, s. 178, nr 3.

⁷ Gajek J. S., Nitkiewicz K., *Wprowadzenie do dekretu o katolickich Kościołach Wschodnich*. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie. Wydawnictwo PALLOTINUM. Poznań 2002, s. 169–176.

z ich strony kalkulacji, ale chcieli godzić Rzym z Konstantynopolem, które nie były jeszcze podzielone.

W tym aspekcie warto też zwrócić uwagę na „Deklarację o wolności religijnej”. Zapisano tam, iż „prawo do wolności religijnej zasadza się nie na subiektywnej dyspozycji osoby, lecz na samej jej naturze. Dlatego prawo do tej wolności trwa nadal także w tych, którzy nie wypełniają obowiązku poszukiwania prawy i przyłgnięcia do niej; a w korzystaniu z niego nie można przeszkadzać, byleby tylko był respektowany słuszny ład publiczny”⁸. Zatem tradycje, obrządku, ich wybór wiernego świeckiego i duchownego też stanowi pewne prawo, które ma charakter podmiotowy.

Należy jeszcze wskazać na jeden dokument Soboru Watykańskiego II, „Dekret o ekumenizmie”. Dekret podkreśla różne kategorie odłamów: zaprzeczenia dogmatycznym orzeczeniom soborów Efeskiego i Chalcedońskiego, zerwania wspólnoty kościelnej między patriarchami wschodnimi a Stolicą Apostolską, Reformacja⁹. Tradycja świętych Cyryla i Metodego, ich misja nie doprowadziła ani do rozłamu, w tamtym czasie, a nie dziś nie jest związana z różnicami dogmatycznymi.

Dokument potwierdza właśnie ten fakt: „Święty sobór prócz innych ważnych spraw z radością przypomina wszystkim, że na Wschodzie kwitnie wiele partykularnych, czyli lokalnych Kościołów, wśród których czołowe miejsce zajmują Kościoły patriarchalne, a niemała ich część szczytu się pochodzeniem od samych Apostołów. Dlatego u chrześcijan wschodnich szczególną rolę odgrywała i nadal odgrywa wyjątkowa troska o zachowanie tych ścisłych związków bratnich we wspólnocie

⁸ *Deklaracja o wolności religijnej*. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie. Wydawnictwo PALLOTINUM. Poznań 2002, s. 411, nr 2.

⁹ *Dekret o ekumenizmie*. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie. Wydawnictwo PALLOTINUM. Poznań 2002, s. 202, nr 13.

wiary i miłości, które powinny powstawać pomiędzy Kościołami lokalnymi jak między siostrami”¹⁰.

Wydaje się, że misję ewangelizacyjną i jednoczącą świętych Cyryła i Metodego należy nie tylko historycznie docenić, ale również znajdować sposoby na jej realizowanie. Szczególnie mocno może boleć zmarowanie pewnej wspólnoty słowiańskiej, która dzięki nim mogła się rozwinąć.

Po tych dwóch punktach trzeba przejść do refleksji dotyczącej ideału duchownego, które może wskazać ważne przesłanki w tym względzie.

IDEAŁ DUCHOWNEGO WYNIKAJĄCY DZIEŁA ŚWIĘTYCH CYRYLA I METODEGO – ANALIZA ETYCZNA

Jaki zatem można wyciągnąć ideał wynikający z dzieła świętych Cyryla i Metodego?

Na pewno należy wskazać na ich oddanie wynikające posłudze ewangelizacyjnej. Należy też wskazać na dążenie do zachowania tożsamości kulturowej mieszkańców ziem, gdzie prowadzili misję ewangelizacyjną – ten element, który szczególnie podkreślił Jan Paweł II – inkulturacja. Nie można też nie uznać ich za patronów idei ekumenizmu, ponieważ w sposób szczególnych chcieli łączyć Rzym z Konstantynopolem. Wielu duchownym w tym zakresie powinno znaleźć w nich wzór.

Warto jeszcze odwołać się do spuścizny literackiej Cyryla i Metodego dotyczącej aspektów etycznych, ponieważ na podstawie ich działalności można mówić o istnieniu etyki chrześcijańskiej w państwie wielkomorawskim. Etyka ta dotyczyła moralności, a więc zachowania osób żyjących na ziemiach tego państwa. Obok tekstów poświęconych

¹⁰ *Dekret o ekumenizmie*. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie. Wydawnictwo PALLOTINUM. Poznań 2002, s. 203, nr 14.

samym Cyrylowi i Metodemu są ważne ich teksty takie jak „Súdny zakonnik pre ľud”; „Napomenutia vladárom”, „Nomokánon”. Dwa pierwsze są przypisywane Cyrylowi i Metodemu, trzecie jest tłumaczeniem Metodego. Poruszana jest w nich problematyka moralna. Dotyczą zasad życia społeczności, relacji z władzą, kodeksów zasad życia etycznego. Analiza historyczna wskazuje także Metodego i Cyryła (nazywanego też Konstantynem filozofem) za pierwszych etyków środkowych Słowian¹¹.

Na podstawie założeń teorii etyki rozwoju postawiono pewne postulaty jako propozycje zasad etyki życia duchowego na bazie, których można wskazać na możliwy ideał duchownego i odnieść go do działalności świętych Cyryla i Metodego

- „1. Podstawowym zadaniem w rozwoju moralnym jest osiągnięcie osobowości etycznej – zatem od stopnia rozwoju władz poznawczych i wolitywnych zależy wytrwałe dążenie do dobra.
2. Celem rozwoju osobowości etycznej jest stała zdolność dążenia do własnej doskonałości moralnej.
3. Rozwój osobowości etycznej zakłada konieczność rozwoju władz poznawczych, który może dokonywać się dzięki pogłębionej refleksji nad swoim życiem i oglądem wartości w doświadczeniu kontemplacyjnym.
4. Doświadczenie kontemplacyjne prawdy, dobra i piękna wyzwala w człowieku dodatkową „pozytywną energię“ niezbędną do wytrwałego dążenia do własnej doskonałości moralnej.
5. Rozwój osobowości etycznej uzdalnia człowieka do postawy otwartości i życzliwości wobec innych osób, także zobowiązanych do doskonalenia moralnego.
6. Rozwój osobowości etycznej jest możliwy przy egzystencjalistycznym założeniu, że podmiot działań doskonalących, jak i inne

¹¹ Gluchman V., *Počiatky kretánskej etiky na Velkej Morave*. In: *Dejiny etického myslenia na Slovensku I. (do začiatku 19. Storočia)*. Ed. Gluchman V., Filozofická fakulta Prešovskej univerzity. Prešov 2017, s. 55–69.

osoby są bytami wartościowymi z uwagi na swoje rozumne i wolne bytowanie¹².

Odnosząc się do dwóch pierwszych punktów, to zapewne rozwój zdolności poznawczych i wolitywnych był stałym elementem własnego rozwoju, który pozwolił Cyrylowi i Metodemu na doskonalenie moralne. Można to dostrzec i ich niestudzonej misji, która wymagała szczególnego zaangażowania (rozwój wolitywny). Na rozwój zdolności poznawczych można wskazać w ich trosce o nauczenie się języka Słowian, a potem jego kodyfikację i wprowadzenie alfabetu. Postawa kontemplacyjna pozwalająca na właściwy ogląd rzeczywistości i dająca siłę do działania jeśli ze wszystkich przekazów nie wynika wprost (choć życie klasztorne na to wskazuje) i stanowi domniemany schemat ich pracy¹³.

Dostrzegając w dziełach świętych Cyryla i Metodego postawę otwartości i życzliwości można być przekonanym o ich rozwoju etycznym, który w etyce rozwoju oznacza „taki stan rozwoju władz poznawczych i wolitywnych człowieka, który pozwala w sposób trwały dążyć do własnej doskonałości moralnej”¹⁴.

Nie można zaprzeczyć także o głębokim szacunku wobec innych oczym świadczy choćby ich nie tylko postawa ewangelizacyjna, ale także inkulturacyjna.

PODSUMOWANIE

Znaczenie jakie posiadają święci Cyryl i Metody dla chrystianizacji Europy Środkowowschodniej oraz postawa inkulturacyjna jest trudne

¹² Grzybek G., *Etyka życia duchowego*. W: *Matka Celina Borzęcka*. Red.: S. Cader. Wyd. Bank Spółdzielczy Rzemiosła w Kętach – Stanisław Cader. Kęty 2007, s. 100–101.

¹³ *O etycznych założeniach pracy duchownego można więcej przeczytać w*: Grzybek G., Tobiczek P., *Etos pracy duchownego a założenia etyki rozwoju*. W: *Wychowanie i praca*. Red.: Z. Marek, J. Mółka, M. Mółka. Wyd. WAM. Akademia Ignatianum w Krakowie. Kraków 2017, s. 257–270.

¹⁴ Grzybek G., *Etyka rozwoju a wychowanie*. Wyd. UR. Rzeszów 2010, s. 13.

do zmierzenia. Ich postawa i zaangażowanie świadczą o ich właściwym rozwoju etycznym nie tylko jako osób, ale również jako duchownych, wobec których wymagania tradycyjnie są stawiane wyżej. Na ich przykładzie warto podkreślać rolę „dwóch płuc” dla tożsamości Europy, a także właściwą postawę ekumeniczną.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Banaszak M., *Historia Kościoła Katolickiego*. Wyd. Akademii Teologii Katolickiej. T. 2: *Średniowiecze*. Warszawa 1989.
- [2] Deklaracja o wolności religijnej. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*. Wydawnictwo Pallotinum. Poznań 2002, s. 410–421.
- [3] Dekret o ekumenizmie. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*. Wydawnictwo Pallotinum. Poznań 2002, s. 193–208.
- [4] Dekret o katolickich Kościołach Wschodnich. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*. Wydawnictwo Pallotinum. Poznań 2002, s. 177–186.
- [5] Gajek J. S., Nitkiewicz K., *Wprowadzenie do dekretu o katolickich Kościołach Wschodnich*. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*. Wydawnictwo Pallotinum. Poznań 2002, s. 169–176.
- [6] Gluchman V., *Počiatky kresťanskej etiky na Veľkej Morave*. In: *Dejiny etického myslenia na Slovensku I. (do začiatku 19. Storočia)*. Ed. Gluchman V., Filozofická fakulta Prešovskej univerzity. Prešov 2017, s. 55-69.
- [7] Grzybek G., Tobiczek P., *Etos pracy duchownego a założenia etyki rozwoju*. W: *Wychowanie i praca*. Red.: Z. Marek, J. Mółka, M. Mółka. Wyd. WAM. Akademia Ignatianum w Krakowie. Kraków 2017, s. 257–270.

- [8] Grzybek G., *Etyka rozwoju a wychowanie*. Wyd. UR. Rzeszów 2010.
- [9] Grzybek G., *Etyka życia duchowego*. W: Matka Celina Borzęcka. Red.: S. Cader. Wyd. Bank Spółdzielczy Rzemiosła w Kętach – Stanisław Cader. Kęty 2007, s. 95–102.
- [10] Historia Europy, Red. A. Mączak. Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich. Wrocław–Warszawa–Kraków. 1997.
- [11] Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przełomie tysiącleci*. Wydawnictwo Znak. Kraków 2005.
- [12] Pilikowski J., *Historia Polski. Słownik szkolny*. Wydawnictwo Zielona Sowa. Kraków 2007.
- [13] Słowacja. *Karpackie serce Europy*. Red.: Nacher A., Styczyński M., Cisowski B., Klimek P. Wydawnictwo Bezdroża. Kraków 2004.